

NETRADICINIS ORIGINALIOS KNYGOS PRISTATYMAS VISUOMENEI

2005 metų gegužę visuomenei buvo pristatyta prof. Alfredo Bumblausko knyga „Senosios Lietuvos istorija 1009–1795“. Tai – sintezė, kurioje autorius stengėsi pritaikyti daugiaperspektyvio (apimančio tautas, regionus, socialinius sluoksnius etc.) bei integralaus (aprėpiančio politinį, socialinį, kultūrinį lygmenis) žvilgsnio į visuomenės istoriją prieigą. Toks praeities rekonstrukcijos bandymas buvo atliktas kūrybiškai derinant minėtą prieigą, fenomenologinį žvilgsnį ir prof. E. Gudavičiaus sukurtą Lietuvos pritaipimo prie lotyniškosios Vakarų civilizacijos teoriją. Istorinis naratyvas šiuo atveju buvo konstruojamas ne tik iš tekstų, bet ir įvairaus pobūdžio *medijų* (ikonografinių šaltinių, diagramų, kartoschemų).

Dabarties užduodami klausimai praeičiai ir kartu – pastangos atsakyti į juos ne „monologiniu“ kalbėjimu, o formuluojant hipotezes, diskutuojant, žvelgiant į konkrečius istorijos fenomenus iš įvairių perspektyvų – visi šie netradiciniai mūsų istoriografijai darbo principai tikriausiai lėmė ir pakankamai nestandartinį „Senosios Lietuvos istorijos“ pristatymą visuomenei. Kas leidžia daryti tokią prielaidą? Visų pirma faktas, jog ilgamečio prof. A. Bumblausko darbo rezultatas buvo pristatomas net tris kartus – 2005 m. gegužės 2 d. Lietuvos Respublikos Prezidentūroje, 2005 m. gegužės 11 d. Istorijos fakultete ir 2005 m. gegužės 18 d. Vilniaus universiteto Auloje. Čia pat derėtų paminėti, jog visų renginių „žanras“ labai sky-

rėsi. Balansuodamas ties intelektualinio chuliganizmo riba ryžčiausi teigti, jog pirmasis pristatymas buvo skirtas visuomenei informuoti apie Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedroje susiformavusios profesorių E. Gudavičiaus bei A. Bumblausko mokyklos darbo rezultatus. Arba kitaip, operuojant T. S. Kuhno terminija, „pavyzdinio veikalo“, išreiškiančio tam tikrai mokslininkų bendrijai (ar jos užuomazgoms) būdingų teorinių-metodologinių orientacijų visumą, pasirodymą. O antrasis pristatymas – diskusija, tapo galimybe pačiam knygos autoriui „dekonstruoti“ kai kuriuos „pavyzdinio veikalo“ fragmentus, t. y. – prisiminti, kaip ir kokiomis aplinkybėmis gimė vieno ar kito atvarto idėja, pasamprotauti, ką ir kodėl jis dabar rašytų kitaip bei plačiau apsistoti ties pagoniškosios epochos problematika. Trečiasis pristatymas suteikė progą akademinės bendruomenės nariams pasidalyti mintimis, kokioje perspektyvoje jie regi „Senąją Lietuvos istoriją“ ir kartu – kolegiskai pagirti arba pakritikuoti vieną ar kitą autoriaus idėją, metodinę ar teorinę prieigą.

Lietuvos Respublikos Prezidentūroje vykusį renginį pradėjo prezidentas Valdas Adamkus savo kalboje pažymėdamas, jog plačiau visuomenei pristatoma knyga leis dar kartą nukreipti žvilgsnį į tautos ir valstybės paveldą, o kartu – pasitikrinti savo tapatybę.

Prof. A. Bumblausko mokytojas ir ilgamecis diskurso partneris prof. E. Gudavičius pa-

sidžiaugė, kad jo kolegai pavyko pritaikyti istorijos didaktikos bei teorijos autoritetų J. Kockos ir J. Rūseno postuluojamus darbo principus, leidusius vienoje studijoje sujungti tyrimo, teorijos bei didaktikos dėmenis.

Lietuvos istorijos instituto direktorius habil. dr. A. Nikžentaitis konstatavo, kad jo kolegos parašytos sintezės novacijos verčia ją svarstyti vakarietiškos istoriografijos kontekstuose ir kartu – prognozuoti, jog ši knyga ištiesiems dešimtmečiams taps riboženkliu, signalizuojančiu lietuviškosios istoriografijos avangardą. Beje, habil. dr. A. Nižentaitis savo pasisakyme įžiebė ir polemikos kibirkštėlę, paklausdamas kolegą, kodėl šis knygai parinko „Senosios Lietuvos istorijos“, o ne „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos“ pavadinimą. Reaguodamas į šią pastabą prof. A. Bumblauskas savo pasisakymą pradėjo apibrėždamas studijos adresatą – Lietuvos skaitytoją, ir pripažino, jog galimų vertimų į lenkų, rusų ar anglų kalbas atveju tektų iš naujo galvoti, ar praeitais pasakojimą kuriantis tekstas ir jo pavadinimas bus „atpažįstamas“ ir aktualus potencialiam jo vartotojui istorinės sąmonės prasme.

Leidyklos direktorius R. Paknys pristatymo dalyviams leido pajusti knygos rengimo metu tvyrojusią atmosferą pasakodamas, kaip šis ambicingas projektas metai iš metų vis plėtėsi tiek siužetų ir, žinoma, – tekstų, tiek ikonografinės medžiagos prasme ir kartu pasidžiaugė, jog pavyko surasti *modus vivendi* tarp autoriaus kūrybinio polėkio, leidyklos interesų ir šios knygos rengimą finansavusių institucijų poreikių.

Istorijos fakultete vykęs prof. A. Bumblausko knygos pristatymas buvo surengtas čia besimokančių studentų iniciatyva. Į šį renginį pakviestas religijotyrininkas dr. G. Beresnevičius, konstruojantis alternatyvią mūsų istoriografijos kontekstuose susiklosčiusiam evoliuciniam pagonybės provaizdžiui koncepciją, su knygos

autoriumi iš karto leidosi į konceptualią diskusiją. Dr. G. Beresnevičiaus idėja apie lietuvių pagonybę, pas mus funkcionavusią „grynuoju“ pavidalu (trijų dievų ir deivės vyravimas panteone ir kartu – nesusipėta degraduoti iki tobulos religinių institucijų sistemos), leido prof. A. Bumblauskui kalbėti apie dramatišką jos koliziją susidūrus su išganymo religija. Knygos autorius pripažino, jog dr. G. Beresnevičiaus tyrimai padėjo jam naujai įvertinti pagonybę ir koreguoti prof. E. Gudavičiaus siūlomą pagonybės, kaip „tuščio indo“, koncepciją, išvelgiant tam tikras teorinio modeliavimo galimybes.

Diskusijos metu buvo svarstomi krikščioniškojo ir pagoniškojo pradų koegzistavimo lietuvių visuomenėje fenomenai, krikščioniškosios konversijos procesas ir jo vėlavimas, taip pat atsakoma į susirinkusiųjų klausimus.

Renginys Vilniaus universiteto Auloje tarsi pratęsė geranorišką intelektualinę diskusiją, vykusią Istorijos fakultete. Savo mintimis sklaidydami prof. A. Bumblausko knygą pasidalijo rektorius akad. B. Juodka, prof. E. Gudavičius, prof. Z. Norkus, „Kultūros barų“ redaktorius B. Savukynas, prof. A. Luchtanas, doc. R. Petrauskas, doc. S. Narbutas, prof. P. Repšys ir leidėjas R. Paknys. Diskusiją moderavo prof. Z. Butkus.

Universiteto rektorius, pradėdamas renginį, pasidžiaugė, kad akademinė bendruomenė turi puikią progą susirinkti švęsti. Ir, prisiminęs savo pašaukimą, pajuokavo, jog šventės priežastimi tapo „genetiškai labai apdovano-tas“ žmogus, kurio knyga išsiskiria iš universiteto bendrijos kasmet teikiamos kūrybinės produkcijos srauto savo originalumu.

Žaižaruojančių žaismingomis bei neįprastomis išvalgomis pasisakymų būta ir daugiau. Prof. Z. Norkus pažymėjo, jog prof. A. Bumblausko knygos pasirodymas leidžia kalbėti apie naujos pas mus istorinės kultūros formos

reprezentavimą ir naudojimą (pradėtą laidų ciklo „Būtovės slėpiniai“). Hipertekstinis spausdinto žodžio organizavimo principas ir istorijos pasakojimas vaizdais, prof. Z. Norkaus nuomone, leidžia sureikšminti šią knygą minėtu aspektu ir kartu – konstatuoti, jog šalia oralinės bei gutenbergiškos istorinės kultūros formų įsitvirtina dar viena – mcluhaniškoji¹.

Doc. R. Petrauskas pažymėjo, jog vizualinės Lietuvos istorijos sintezės koncepcija paradoksaliai atitinka ikimoderno žmonių, apie kuriuos ir kalbama šioje knygoje, pasaulėžiūrą, kai už dokumentą bylojo antspaudas, o už Šv. Raštą – bažnyčių bokštai. Tai, anot prelegento, leidžia teigti, jog šią knygą minėtos epochos žmogus būtų su įdomumu paėmęs į rankas. Konceptualiai nuskambėjo kita doc. R. Petrausko paralelė, susiejanti pirmąjį lietuvių bandymą aprašyti savo istoriją XVI a. pradžioje su XXI a. pasirodžiusia prof. A. Bumblausko sinteze. Ir vienu, ir kitu atveju, kalbant apie lietuvių istorijos pradžią, anot doc. R. Petrausko, žvilgsnis kreipiamas į Romą. XVI a. tai buvo Palemono ir lietuvių kilmės iš romėnų siužetas, tuo tarpu po 500 metų prof. A. Bumblauskas kalba apie 1009 m. Lietuvos at-

radimą Otono III Romos imperijos atnaujinimo programos kontekste. Šiuos du istorijos rašymo bandymus, R. Petrausko nuomone, sieja ne tik Romos siužetas (arba kitaip – visuotinės istorijos konteksto matymas), bet ir gebėjimas atliepti aktualios dabarties problemas. XVI a. tai buvo santykių su krikščioniškąja Europa paieškos ir jų išraiška, XXI a. – Lietuvos vietos Europos Sąjungoje įžvalgos.

Auditorijoje pagyvėjimą sukėlė prof. P. Repšys pareiškęs, jog prof. A. Bumblausko parašyta Lietuvos istorija sveria lygiai du kilogramus ir kad dabar, turėdamas šią knygą, jis galės išmesti daug kitų, o B. Savukynas savo pasisakyme svarstė, kaip koncepcinis sintezės „svoris“ formuos mūsų visuomenės istorinę savimonę.

Renginio kulminacija tapo Petro Vyšniausko, Skirmanto Sasnausko ir Eugenijaus Kanevičiaus muzikinės interpretacijos Lietuvos istorijos siužetų, aprašytų prof. A. Bumblausko knygoje, tema. Trys džiazio virtuozai, kaip sakė vienas renginio dalyvis, atvėrė dar vieną – garsinį prof. A. Bumblausko parašytos Lietuvos istorijos sintezės lygmenį.

Aurimas Švedas

¹ Sąvoka „mcluhaniškoji istorinės kultūros forma“ konstruojama remiantis žymaus Kanados sociologo ir komunikacijos tyrinėtojo Maršalo McLuhano sukurtu komunikacinių technologijų raidos ir vaidmens istorijoje modeliu. M. McLuhanas teigia, jog žmonijos istorijoje galima išskirti tris epochas. Pirmoji – sakyto žodžio arba oralinės komunikacijos primato; antroji – rašto įsitvirtinimo („Gutenbergo galaktika“); trečioji – audiovizualinių komunikacijos formų įsigalėjimo (jį neretai siūloma vadinti „McLuhano galaktika“). Istorinės kultūros forma tiesiogiai priklauso nuo visuomenėje vyraujančių informacinių technologijų pobūdžio.